

PRAWNIK RADZI. Wydziedziczenie

Bez przebaczenia

Łukasz Opaliński

Pod pojęciem wydziedziczenia należy rozumieć pozbawienie spadkobiercy ustawowego wszelkich praw do spadku. I to nie tylko przypadającego mu z mocy ustawy udziału w spadku, ale przede wszystkim zachowku.

Samo pozbawienie udziału w spadku (poprzez niepowołanie w testamentie) nie jest jeszcze wydziedziczeniem. Wydziedziczenie jest oddzielną instytucją prawną i jako takie wymaga oddzielnego oświadczenia w testamencie. Wydziedziczenia można dokonać jedynie w testamencie. Może to być zarówno testament zawierający ustanowienie innego spadkobiercy, jak i testament negatywny.

Spadkodawca nie musi użyć określonych wyrażen. Użyte sformułowania jednak nie mogą nasuwać wątpliwości, co do woli pozbawienia uprawnionego jego zachowku. Powód wydziedziczenia musi zostać wskazany w taki sposób, aby w drodze wykładni można było ustalić, która z przyczyn wymienionych w art. 1008 kc wystąpiła w danym przypadku. Podstawę wydziedziczenia może bowiem stanowić jedynie przyczyna przewidziana ustawą. Osoba niesłusznie wydziedziczona może dochodzić swoich praw w postępowaniu sądowym o zachówek. Wtedy faktyczne zaistnienie określonych w testamencie przyczyn wydziedziczenia musi zostać przez spadkobiercę testamentowego udowodnione. W przeciwnym wypadku wydziedziczenie

a niesłusznie wydziedziczony dostanie zachówek.

Wbrew woli

Przyczyną wydziedziczenia będzie uporczywe postępowanie wbrew woli spadkodawcy w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Sformułowanie ustawy wskazuje, że nie chodzi tu tylko o prowadzenie przez uprawnionego do zachowku naganego trybu życia (czerpanie środków utrzymania z nielegalnych źródeł, alkoholizm, narkomania, zaniedbywanie własnej rodziny i obarczanie spadkodawcy ciężarem jej utrzymania), lecz także o czynienie tego wbrew woli spadkodawcy. Sąd orzekający o skuteczności wydziedziczenia zatem będzie obowiązany ocenić, czy tryb życia wydziedziczonego jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, czy był to stan trwały, a także czy taki tryb życia był, czy też nie był akceptowany przez spadkodawcę. Przykładowo, gdyby spadkodawca wydziedziczył swojego syna ze względu na alkoholizm, ale sam nierzadko częstował go alkoholem, mając świadomość, że pograża syna w chorobę, wydziedziczenie będzie nieważne.

Popelnienie przestępstwa

Dopuszczenie się względem spadkodawcy lub jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazie czci będzie także podstawą wydziedziczenia. Warto podkreślić, że sąd orzekający o skuteczności wydziedziczenia jest uprawniony do samodzielnej oceny kwestii popelnienia przestępstwa (prawomocny wyrok sądu karnego nie jest konieczny).

Zaniedbywanie obowiązków rodzinnych

Uporczywe niedopełnianie obowiązków rodzinnych względem spadkodawcy, co w zasadzie powinno istnieć w chwili dokonania wydziedziczenia, jest także jedną z jego przyczyn. Pojęcie „obowiązków rodzinnych” może być interpretowane

zarówno obowiązki wynikające z przepisów prawa (np. obowiązek alimentacyjny), jak i powinności czysto społeczne (np. obowiązek opieki nad osobą starszą czy chorą). Niedopełnianie obowiązków rodzinnych musi cechować się uporczywością, a więc pewną powtarzalnością lub stałością. Jednak ograniczone kontakty rodzinne lub konflikt nie stanowią podstawy wydziedziczenia. W pojęciu „zaniedbywanie wobec spadkodawcy obowiązków rodzinnych” mieści się przede wszystkim takie zachowanie, które prowadzi do faktycznego zerwania kontaktów rodzinnych ze spadkodawcą i ustania więzi uczuciowej, normalnej w stosunkach rodzinnych, brak udziału w jego życiu, choćby poprzez wizyty w jego miejscu zamieszkania, czy okazywanie zainteresowania jego sprawami, nieudzielaniu opieki czy braku pomocy w chorobie.

Skuteczność przebaczenia

Jednak nie każdy chowa urazę wiecznie. Przebacząc, spadkodawca unieważnia wydziedziczenie. Spadkodawca, dokonując aktu przebaczenia, musi działać z dostatecznym rozeznaniem. Ponadto należy oceniać skuteczność przebaczenia z punktu widzenia prawidłowości podjęcia decyzji i wyrażenia woli, a także swobody działania spadkodawcy. Dlatego bezskuteczne będzie przebaczenie dokonane pod wpływem groźby lub błędu. Aby było ważne, przebaczenie musi nastąpić przed sporządzeniem testamentu, w którym nastąpiło wydziedziczenie. Przebaczenie po sporządzeniu testamentu wydziedziczającego określoną osobę może nastąpić tylko w drodze sporządzenia nowego testamentu. Wydziedziczenie nie może zostać dokonane pod warunkiem ani z zastrzeżeniem terminu. Polskie prawo nie zna tzw. wydziedziczenia za karę, czyli klauzuli testamentowej zawierającej sankcję w postaci wydziedziczenia na wypadek, gdyby uprawniony do zachowku np. nie zmienił w określonym czasie swojego trybu życia.

Łukasz Opaliński